

**TARAS SHEVCHENKO NATIONAL UNIVERSITY OF KYIV
POLISH-UKRAINIAN CENTRE FOR HUMANITIES STUDIES
UNIVERSITY OF ZIELONA GÓRA
UNIVERSITY OF WROCLAW
INTERNATIONAL SOCIETY OF PHILOSOPHY AND COSMOLOGY**

**INTERNATIONAL RESEARCH ONLINE
CONFERENCE**

**THE DAYS OF SCIENCE
OF THE FACULTY OF PHILOSOPHY - 2024**

April 18-19, 2024

ABSTRACTS

МІЖНАРОДНА НАУКОВА КОНФЕРЕНЦІЯ

ДНІ НАУКИ ФІЛОСОФСЬКОГО ФАКУЛЬТЕТУ - 2024

18-19 квітня 2024 року

МАТЕРІАЛИ

**ТВОРЧИЙ КОНФЛІКТ МІЖ АНАЛІТИЧНИМ ТЕЇЗМОМ ТА НАУКОЮ:
ФІЛОСОФСЬКА МЕТАФОРА ЛОГОСУ CONTRA МЕТАФОРИ
ГОДИННИКАРЯ**

Інна Савинська, кандидат філософських наук, доцент кафедри філософії та методології науки, Київський національний університет імені Тараса Шевченка (Україна), <https://orcid.org/my-orcid?orcid=0000-0002-3929-6801>, email: inna.savynska@knu.ua

**CREATIVE TENSION BETWEEN ANALYTICAL THEISM AND SCIENCE:
PHILOSOPHICAL METAPHOR OF LOGOS CONTRA METAPHOR OF
WATCHMAKER**

Inna Savynska, an Associate Professor of the Department of Philosophy and Methodology of Science, Taras Shevchenko National University of Kyiv, <https://orcid.org/0000-0002-3929-6801>, email: inna.savynska@knu.ua

Abstract

The conference abstracts deal with the issue of relations between science and religion, which started in the Medieval Age during the High Scholasticism of the XIII century. Thus, Thomas Aquinas worked out the concept of harmony or a bridge between faith and reason and constructed the Scholastic ideal of rational faith. Aquinas' "Five Ways to Prove the Existence of God" demonstrates the being of the First Principle of reality. It found its continuation in the concept of Divine's Logos or the Mind of the Universe. This concept is a critical review of the concept of Intelligent Design, which uses the metaphor of the Watchmaker or the Great Designer of the Universe.

Ключові слова: філософія релігії, філософія науки, концепція Розумного Проекту, концепція Розумного Замислу.

Keywords: Religion and Science, Intelligent Design, Creationism, ID, Divine Logos.

Вступ

Передісторія творчої взаємодії науки (*scientia*) та теїстичної релігії – християнства розпочалася від часів високої схоластики (XIII-XIV ст.). Так, гасло «*Fides quaerens intellectum*» (віра, що шукає розуміння) знайшло своє втілення у природній теології Томи Аквінського. Його приклади «п'яти шляхів, що ведуть до буття Бога» або гармонії між науковим (досвідним) **знанням про існування** Бога як Першопринципу Буття та **віри в** Бога як Живе Слово – це демонстрація раціональної віри, що не легковажить (SCG, I, 6). *Scientia* XIII століття ставить перед усіма сферами пізнання спільну вимогу: висновувати знання від того,

що вбачається очевидним та істинним, елегантно демонструючи послідовність взаємопов'язаних аргументів. Передбачається, що істини віри (теології) – апріорний шлях пізнання та істини розуму (філософії) – апостеріорний шлях не суперечать, а взаємодоповнюють одна одну. Запропонований ідеал схоластики поєднав істини віри з метафізикою та надбаннями наук про природу й орієнтував вивчати Бога-Творця через створений Ним Всесвіт.

Консолідація релігії та науки як двох шляхів пізнання, що була здійснена середньовічними схоластами, знайшла продовження у текстах сучасних неосхоластів. Більшість з них поєднали духовний сан з наукою: феноменолог Кароль Войтила (Іоанн Павло II), космолог та філософ науки Юзеф Жичинський, аналітичний філософ Алвін Плантінга, математик і космолог Міхал Геллер, біохімік Артур Пікок, фізик Джон Полкінхорн, еволюційний біолог і філософ Франциско Хосе Аяла. Усі вони прихильники концепції християнського теїзму та переконані, що сучасну космологію можна погодити з теїстичною релігією завдяки міждисциплінарній концепції Замислу.

Методологія

Дане дослідження передбачає стислий опис взаємозв'язку між схоластичним ідеалом гармонії віри та розуму середньовічних схоластів та сучасною концепцією Розумного Задуму, що поєднає науку та філософію релігії.

Висновки

Сьогоднішній дискурс між філософією релігії та наукою є продовженням давньої схоластичної традиції, яку Аквінат втілює у «Сумі теології», використовуючи «другу навігацію» (метафора Баттісти Мондіна): мисленнєве сходження по вертикалі від чуттєвого світу (природи) до надчуттєвого для встановлення першого буття в онтологічному порядку. «П'ять шляхів» Аквіната можуть бути розглянуті як один складний аргумент про наявність Першопринципу або Логосу буття. Цей підхід знайшов продовження у сучасному проєкті Розумного Задуму або Божественного Логосу. Основна ідея цього проєкту полягає у тому, що створений світ є результат взаємодії Бога-Творця або Логоса та створених Ним фізичних законів. Цей поміркований погляд слід відрізнити від проєкту *Intelligent Design* (Розумний Проєкт), автори якого (зокрема біохімік Майкл Бігі та математик Вільям Дембські) розглядають природу як прямий наслідок Божественного Дизайнера або Годинникаря, що спроектував кожен «деталь» природного світу. Метафора «Годинникаря» набула популярності у натурфілософії XVI-XVII ст. Нею захоплювалися багато відомих науковців, від Вольтера до Дарвіна. У XX ст. Річард Докінз, у контексті розгляду теорії еволюції, критикував теорію Розумного проєкту та трансформував її у поняття

«Сліпий Годинникар», вказуючи на випадковий характер мутацій, які вже у свою чергу селекціонує природний добір – рушійний двигун еволюції. Утім окрім критики відомих представників нової хвилі атеїзму: Річарда Докінза, Деніела Деннета та Крістофера Гітченза, концепція Розумного Проекту або Годинникаря чи-то Дизайнера зазнає критики й з боку прихильників теорії Замислу. Зокрема Йозеф Жичинський у своїх роботах «Bóg i stworzenie. Zarys teorii ewolucji» та «Bóg i ewolucja: Podstawowe pytania ewolucjonizmu chrześcijańskiego» вказує, що кожен елемент природи не може бути прямим проявом Божественного Проекту, адже навіть тоді спроектовано деталі, які не грають жодної ролі (наприклад наявність атавізмів в людському тілі)? Критикуючи концепцію Проекту, Жичинський лишається прихильником теорії Задуму і підкреслює, що у свій час ще Чарльз Дарвін висловив сумніви, щодо досконалості того годинника, який створив Годинникар. Адже цей Годинник має суттєві неточності. Так засновник теорії еволюції відійшов від захоплення концепцією, популяризованою у колах науковців богословом Вільямом Пейлі, робота якого «Природне богослов'я» зачарувала й Дарвіна (Zycinski, 2006). Слабкість метафори Бога-Дизайнера у тому, що наявна недосконалість дизайну кидає тінь на досконалість самого Дизайнера. Себто, видається сумнівним, що кожен елемент природи свідчить про наявність всемогутнього та досконалого Проектувальника.

Цей хід думок дає підстави Деніелю Деннету висловити припущення, що Всесвіт взагалі немає для нас жодного послання, він просто є (існує). Усвідомлюючи слабкість метафори Розумного Дизайнера, у колах теїстів формується контраргумент, чому саме Бог є претендентом на роль Дизайнера усіх космічних змін? Адже якби Бог теїстів був Дизайнером, то всі недосконалості були б усунені. Враховуючи слабкість позиції концепції Розумного Проекту, натомість пропонується поміркована метафорика Замислу чи Божественного Логосу. Її прихильники-науковці висловлюють аргумент, що світ природи виражає складний творчий замисел Творця і є результатом взаємодії Божественного Логосу та фізичних законів, що визначають еволюційний процес. Себто присутність Творця слід шукати не у складних деталях спланованого світу природи, а на думку Жичинського, в гармонії законів природи та у людському досвіді. Зокрема мова про подолання страждань, усвідомлення того, що наші здатності до солідарності та співчуття – важливі характеристики виду *Homo sapiens sapiens*, що свідчать не тільки про природну, але й про культурну еволюцію (Zycinski, 2006). Тому в теїзмі не тільки Бог є відповідальний за даний стан світу. У концепції Замислу важливу роль грає не дизайнерська механічна (детермінована) структура Годинникаря, а прихований живий Логос, що робить людину активними співавторами цього світу, творення якого триває й донині.

References

Zycinski J. (2006). God and evolution: fundamental questions of Christian evolutionism; translated by Kenneth W. Kemp and Zuzanna Maslanka. Washington: The Catholic University of America Press, 262 p.

Thomas Aquinas. (2005). Of God and His Creatures: An Annotated Translation of the Summa Contra Gentiles of St. Thomas Aquinas. Translated by Joseph Rickaby, S.J..The Catholic Primer, P. 17-33.